

**LIETUVOS BANKO
PRIEŽIŪROS TARNYBOS
FINANSINIŲ PASLAUGŲ IR RINKŲ PRIEŽIŪROS DEPARTAMENTO
DIREKTORIUS**

**SPRENDIMAS
DĖL E. R. IR AB SEB BANKO GINČO NAGRINĖJIMO**

2017 m. vasario 1 d. Nr. 242-41

Vilnius

Lietuvos bankas gavo E. R. (toliau – pareiškėjas) kreipimąsi, kuriuo prašoma išnagrinėti ginčą, kilusį tarp pareiškėjo ir AB SEB banko (toliau – bankas) dėl banko veiksmų, kuriais galėjo būti pažeistos pareiškėjo teisės.

N u s t a t y t a:

2006 m. lapkričio 2 d. pareiškėjas, J. V. ir bankas pasirašė kredito sutartį Nr. (*duomenys neskelbtini*) (toliau – Sutartis), pagal kurią pareiškėjui suteiktas 435 000 Lt kreditas, skirtas būstui, nurodytam Sutarties specialiosios dalies 7.1 papunktyje, pirkti. Sudarydamos Sutartį šalys taip pat sutarė dėl palūkanų rūšies – fiksuotųjų palūkanų, kurių keitimosi laikotarpis 5 metai (specialiosios dalies 6.2.2 papunktis), o šių palūkanų norma – 4,921 proc. (specialiosios dalies 6.2.1 papunktis).

2011 m. spalio 28 d. pareiškėjas ir bankas pasirašė susitarimą pakeisti Sutarties sąlygas Nr. 1 (toliau – Susitarimas Nr. 1). Susitarimu Nr. 1 pareiškėjas ir bankas, be kitų pakeitimų, susitarė pakeisti Sutarties 6.2 papunktį, t. y. nustatyti 4,46313 proc. dydžio fiksuotąsias palūkanas, kurių keitimosi laikotarpis yra 5 metai.

2016 m. rugsėjo 20 d. rašte bankas informavo pareiškėją apie artėjančią fiksuotųjų palūkanų laikotarpio pabaigą ir nurodė banko siūlomas galimybes: pakeisti palūkanų rūšį iš fiksuotųjų į kintamąsias, toliau naudotis kreditu, mokant fiksuotąsias palūkanas, taip pat gražinti kreditą, jei banko siūlomas palūkanų dydis netenkina pareiškėjo. Minėtame rašte bankas nurodė, kad, nepakeitus Sutarties sąlygų, bankas 2016 m. spalio 28 d. vienašališkai nustatys naują 3,45 proc. dydžio fiksuotųjų palūkanų normą.

2016 m. spalio 12 d. pareiškėjas kreipėsi į banką, prašydamas pateikti jam pasiūlymą dėl mažesnės fiksuotųjų palūkanų normos. Minėtame prašyme pareiškėjas nurodė, kad jį tenkintų 2 proc. dydžio fiksuotosios palūkanos.

2016 m. spalio 18 d. susitikimo banke metu pareiškėjui buvo suteikta informacija, kad bankas apsvarstė pareiškėjo prašymą, tačiau priėmė sprendimą nemažinti siūlomos nustatyti fiksuotųjų palūkanų normos.

Pasibaigus fiksuotųjų palūkanų galiojimo laikotarpiui ir šalims nesusitarus kitaip, nuo 2016 m. spalio 28 d. nustatyta 3,45 proc. dydžio fiksuotųjų palūkanų norma naujam fiksuotųjų palūkanų galiojimo laikotarpiui ir pareiškėjui internetu pateiktas kredito gražinimo ir palūkanų mokėjimo grafikas.

2016 m. lapkričio 2 d. pareiškėjas kreipėsi į banką ir užpildė kredito paraišką, kurioje pateikė prašymą atidėti kredito įmokų mokėjimą 6 mėnesiams.

2016 m. lapkričio 4 d. bankas, apsvarstęs pareiškėjo prašymą, parengė susitarimą pakeisti Sutarties sąlygas Nr. 2 (toliau – Susitarimas Nr. 2), tačiau pareiškėjas atsisakė jį pasirašyti, nurodydamas, kad Susitarime Nr. 2 įtvirtintas ne tik kredito įmokų atidėjimas, bet ir pareiškėjo netenkinantis fiksuotųjų palūkanų dydis.

Pareiškėjas nesutinka su banko vienašališkai nustatytu fiksuotųjų palūkanų dydžiu ir kreipimesi Lietuvos bankui teigia, kad bankas nepateikė išsamios, aiškios ir suprantamos

informacijos, susijusios su palūkanų rūšies ir konkretaus jų dydžio nustatymu, kad pareiškėjas būtų galėjęs priimti informacija pagrįstą sprendimą dėl banko siūlomų palūkanų normų. Pareiškėjo vertinimu, tai, kad Sutartyje nėra aiškios ir suprantamos informacijos apie fiksuotųjų palūkanų kainodarą, leido jam susidaryti įspūdį, kad fiksuotosios palūkanos yra sudarytos iš tam tikrų dalių, kurių viena yra marža ir, esant poreikiui ateityje keisti palūkanų rūšį, ji nekistų. Pareiškėjas teigia, kad sudarydamas Sutartį bankas siūlė, kad fiksuotąsias palūkanas sudarytų 0,8 proc. dydžio marža. Be to, pareiškėjo vertinimu, bankas piktnaudžiauja savo dominuojančia padėtimi ir nepagrįstai neatsižvelgė į pareiškėjo 2016 m. spalio 12 d. prašymą, t. y. prašymą sumažinti siūlomą fiksuotųjų palūkanų dydį iki pareiškėjo pageidaujamo 2 proc. dydžio fiksuotųjų palūkanų. Pareiškėjas teigia, kad dėl priimtų per didelės kredito grąžinimo rizikos, kuri pasireiškė prasidėjus pasaulinei finansų krizei, siekdamas suvaldyti minėtą riziką ir įvykdyti savo įsipareigojimus bankui, buvo priverstas pradėti naudoti kredito kortelės kreditą, už kurio naudojimą mokamas palūkanas dengė delspinigiais, numatytais Sutartyje. Kreipimesi pareiškėjas teigia, kad, bankui neatsižvelgus į pareiškėjo siūlymus ir pablogėjus ekonomikos padėčiai Lietuvoje, jis bus priverstas priimti per didelę kredito grąžinimo riziką, o tai ateityje gali lemti, kad iš Sutarties kylančių įsipareigojimų vykdymas pareiškėjui taps per didelė našta. Kreipimesi pareiškėjas prašo įpareigoti banką pakeisti 2016 m. spalio 28 d. jam pateiktą kredito grąžinimo ir palūkanų mokėjimo grafiką, atsižvelgiant į pareiškėjo 2016 m. spalio 12 d. pateiktą prašymą.

Bankas nesutinka su pareiškėjo keliamu reikalavimu ir atsiliepime nurodo, kad konkreti palūkanų norma yra nustatoma, atsižvelgiant į esamą padėtį skolinimosi rinkoje, turimus išteklius, kliento riziką, į kredito sutarties sąlygas ir tai, kaip jos vykdomos. Remiantis šiais kriterijais, banko teigimu, pareiškėjui ir buvo nustatyta naujo laikotarpio fiksuotųjų palūkanų norma. Bankas atkreipia dėmesį, kad pareiškėjas ne visada laiku vykdavo įsipareigojimus bankui (nuo 2007 m. rugsėjo 3 d. iki 2016 m. lapkričio 6 d. ne kartą vėlavo mokėti kredito įmokas iki 28 dienų). Atsižvelgdamas į tai, kad palūkanų rūšis ir dydis yra šalių susitarimo reikalas ir tik šalims susitarus kredito sutarties punktai gali būti keičiami, bankas prašo atmesti pareiškėjo reikalavimą kaip nepagrįstą.

K o n s t a t u o j a m a:

Vadovaujantis Vartotojų ir finansų rinkos dalyvių ginčų neteisminio sprendimo procedūros Lietuvos banke taisyklių, patvirtintų Lietuvos banko valdybos 2012 m. sausio 26 d. nutarimu Nr. 03-23, 45 punktu, vartojimo ginčai Lietuvos banke nagrinėjami laikantis rungimosi, ginčų nagrinėjimo operatyvumo, koncentracijos, ekonomiškumo ir bendradarbiavimo principų. Vartotojas ir finansų rinkos dalyvis privalo įrodyti tas aplinkybes, kuriomis remiasi kaip savo reikalavimų arba atsikirtimų pagrindu, išskyrus atvejus, kai remiamasi aplinkybėmis, kurių nereikia įrodinėti. Nagrinėdamas ginčą Lietuvos bankas atlieka pateiktų įrodymų vertinimą, kurio pagrindu priimamas sprendimas.

Kaip matyti iš Lietuvos bankui pateiktos medžiagos, nagrinėjamo atveju ginčas tarp šalių yra kilęs dėl šalių sudarytos Sutarties pakeitimo sąlygų. Pareiškėjo netenkina banko vienašališkai nustatytas naujo laikotarpio fiksuotųjų palūkanų dydis (3,45 proc.), todėl kreipimesi jis prašo Lietuvos banko įpareigoti banką pakeisti 2016 m. spalio 28 d. jam pateiktą kredito grąžinimo ir palūkanų mokėjimo grafiką, atsižvelgiant į pareiškėjo 2016 m. spalio 12 d. prašymą, t. y. sumažinant banko nustatytą fiksuotųjų palūkanų dydį iki pareiškėjo pageidaujamo 2 proc. dydžio.

Dėl šalių susitarimo taikyti maržą, pareiškėjui pasirinkus fiksuotųjų palūkanų rūšį.

Vertinant pareiškėjo teiginius, kad jam nustatomas (siūlomas) fiksuotąsias palūkanas visuomet turėtų sudaryti 0,8 proc. dydžio marža, atkreiptinas dėmesys, kad, pagal Sutarties bendrosios dalies 1 punktą: „Fiksuotos palūkanos – Specialiosios dalies 6.3 punkte nustatytos palūkanos, jei Specialiosios dalies 6.1 punkte nustatyta, kad palūkanos yra fiksuotos. Fiksuotos palūkanos pirmą kartą nustatomos Sutarties pasirašymo dieną ir iš naujo nustatomos

Specialiosios dalies 6.3.3 punkte nurodytą (-omis) dieną (-omis). Fiksuotos palūkanos nekinta iki kitos fiksuotų palūkanų nustatymo dienos.“ Be to, Sutarties bendrosios dalies 1 punkte įtvirtintas ir maržos apibrėžimas: marža yra specialiosios dalies 6.2.1 papunktyje nurodyta visam kredito laikotarpiui banko nustatyta marža, išreikšta procentais.

Atsižvelgiant į tai, pažymėtina, kad Sutarties specialiojoje dalyje nėra 6.2 papunkčio, įtvirtinančio kintamąsias palūkanas, kaip ir jas sudarančių dalių – kintamosios palūkanų dalies ir maržos bei jų konkretaus dydžio. Vadinas, išanalizavus Sutarties bendrosios dalies 1 punkte pateikiamas kintamųjų palūkanų, maržos ir fiksuotųjų palūkanų sąvokas, standartiškai įtvirtinamas banko su vartotojais sudaromose kredito sutartyse, darytina išvada, kad fiksuotųjų palūkanų atveju marža tokio pobūdžio sutartyse nėra nurodoma, t. y. kredito sutarties specialiosios dalies 6.1 papunktyje nustačius, kad palūkanų rūšis – fiksuotosios palūkanos, kredito sutarties specialiosios dalies 6.2 papunktis nėra taikomas ir kredito sutarties (taigi, ir tarp šalių sudarytos Sutarties) specialiosios dalies 6.2.1 papunktyje marža nėra nurodoma.

Atkreiptinas dėmesys, kad iš Lietuvos bankui pateiktų dokumentų (pačios Sutarties teksto ir šalių susitarimą sudarančių dokumentų, šalių susirašinėjimo, pareiškėjo pateiktų šalių pokalbių įrašų) negalima daryti išvados, jog šalys, sudarydamos Sutartį, sutarė ir dėl pareiškėjui taikytinos maržos (jos dydžio) ar jos nustatymo principų. Priešingai, kaip jau buvo nurodyta pirmiau, Sutarties nuostatų analizė leidžia pagrįstai konstatuoti, kad, pareiškėjui pasirinkus fiksuotąsias palūkanas, marža ir jos nustatymo tvarka ne tik nėra, bet ir neturėjo būti nurodyta tarp šalių sudarytoje Sutartyje. Įrodymų, jog sudarydamas Sutartį bankas būtų įsipareigojęs pareiškėjo atžvilgiu taikyti konkretaus dydžio maržą, kaip minėta, pareiškėjas kartu su kreipimusi Lietuvos bankui taip pat nepateikė, todėl konstatuoti aplinkybės, kad, sudarydamos Sutartį, šalys susitarė dėl pareiškėjui taikytino banko maržos dydžio visam Sutarties galiojimo laikotarpiui, nėra jokio teisinio pagrindo. Pažymėtina, kad su tokia fiksuotųjų palūkanų nustatymo tvarka, sudarydamas Sutartį, pareiškėjas susipažino ir jai neprieštaravo, patvirtindamas tai savo parašu.

Dėl fiksuotųjų palūkanų dydžio nustatymo (pakeitimo).

Vertinant banko atžvilgiu keliamo pareiškėjo reikalavimo pagrįstumą, pažymėtina, kad, pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.156 straipsnio 1 dalį, šalys, vadovaudamosi sutarties laisvės principu, gali laisvai sudaryti sutartis ir savo nuožiūra nustatyti tarpusavio teises ir pareigas, jei tai neprieštarauja įstatymams. Sutarties laisvės principas reiškia civilinių teisinių santykių subjektų teisę laisvai spręsti, sudaryti konkrečią sutartį ar jos nesudaryti, pasirinkti, su kuo sudaryti sutartį, be to, savarankiškai spręsti dėl sutarties turinio (sutarties sąlygų ir jų pakeitimo) bei formos, išskyrus atvejus, kai tam tikras sutarties sąlygas (jų turinį) nustato imperatyviosios teisės normos arba tam tikrų sąlygų reikalauja viešoji tvarka, sąžiningumo, protingumo, teisingumo principai, gera moralė. Vadovaujantis sutarties laisvės principu bei Civilinio kodekso 6.223 straipsnio 1 dalimi, numatančia, jog sutartis gali būti pakeista šalių susitarimu, darytina išvada, kad tie sutartinių santykių aspektai, kurie nėra reglamentuoti imperatyviųjų teisės normų, gali būti aptarti tik laisvu šalių susitarimu, įtraukiant arba pakeičiant atitinkamas sąlygas tarp šalių sudaromoje sutartyje. Kai šalys savo susitarimu (gera valia) nesusitaria dėl sudarytos sutarties pakeitimo, suinteresuota sutarties pakeitimu šalis turi teisę, jos manymu, ginčijamos sutarties sąlygų pažeidžiamas savo teises ginti teisme pateikdama ieškinį ir prašyti teismo pakeisti atitinkamas sutarties sąlygas, kad būtų atkurta šalių sutartinė prievolių pusiausvyra (Civilinio kodekso 6.204 straipsnio 3 dalis, 6.223 straipsnio 2 dalies 2 punktas). Papildomai pažymėtina tai, kad, pagal specialiosios normos – ginčo šalių sudarytos Sutarties bendrosios dalies 8 punktą, Sutartis gali būti pakeista ir (arba) papildyta taip pat tik raštišku visų Sutarties šalių susitarimu.

Atkreiptinas dėmesys, kad, šalims sudarius Sutartį ir pareiškėjui pasirinkus fiksuotųjų palūkanų rūšį, šalys susitarė dėl jų dydžio taikymo tam tikram Sutarties specialiosios dalies 6.2.3 punkte nurodytam fiksuotųjų palūkanų laikotarpiui, kuriam pasibaigus naujo laikotarpio fiksuotųjų

palūkanų norma yra nustatoma iš naujo. 2016 m. rugsėjo 20 d. rašte bankas, informuodamas apie artėjančią fiksuotųjų palūkanų laikotarpio pabaigą, nurodė pareiškėjui banko siūlomas galimybes: pakeisti palūkanų rūšį iš fiksuotųjų į kintamasias, toliau naudotis kreditu, mokant fiksuotąsias palūkanas arba grąžinti kreditą, jei banko siūlomas palūkanų dydis netenkina pareiškėjo. Minėtame rašte bankas taip pat informavo pareiškėją, kad, nepakeitus Sutarties sąlygų, bankas 2016 m. spalio 28 d. vienašališkai nustatys naują 3,45 proc. dydžio fiksuotųjų palūkanų normą. Tai, nepavykus pasiekti abi šalis tenkinančio susitarimo, ir buvo padaryta. Nagrinėjamų aplinkybių kontekste svarbu atkreipti dėmesį ir į tai, kad šalių sutartinių santykių galiojimo laikotarpiu bankas ne kartą sutiko pakeisti Sutartį pagal pareiškėjo prašymą (2011 m. spalio 28 d. pasirašytas Susitarimas Nr. 1, 2016 m. lapkričio 4 d. pagal pareiškėjo prašymą bankas parengė Susitarimo Nr. 2 projektą). Pažymėtina ir tai, kad, kaip nurodo bankas atsiliepime, konkreti fiksuotųjų palūkanų norma pareiškėjui buvo nustatyta, be kita ko, atsižvelgiant ir į pareiškėjo, kaip kliento, riziką ir Sutarties sąlygų vykdymą, atkreipiant dėmesį į tai, kad pareiškėjas ne visada laiku vykdavo sutartinius įsipareigojimus bankui, ir ši aplinkybė, kaip nurodo bankas, turėjo įtakos nustatant konkrečią naujo laikotarpio fiksuotųjų palūkanų normą.

Vertinant pareiškėjo kreipimesi nurodytus teiginius, sutiktina su tuo, kad bankas – profesionalus verslininkas ir savo srities specialistas, ir vartotojas, kaip silpnesnioji sutartinių santykių šalis, dėl laiko, patirties, specialių žinių stoka turi nevienodas galimybes derėtis, todėl bankas dažnai turi platesnes galimybes naudotis sutarties laisvės principu. Vis dėlto vien minėtos aplinkybės konstatavimas savaime nereiškia ir negali reikšti fakto, kad nagrinėjamo ginčo atveju bankas piktnaudžiavo savo, kaip ekonomiškai stipresnės Sutarties šalies, padėtimi ir nustatė nepagrįstai didelę naujo laikotarpio fiksuotųjų palūkanų normą. Taigi nustatytos aplinkybės neleidžia teigti, kad bankas nesąžiningai pasinaudojo savo pranašumu prieš pareiškėją ir būtent tai lėmė konkretų naujo laikotarpio fiksuotųjų palūkanų dydį. Priešingai, kaip patvirtina turimi duomenys (šalių susirašinėjimo dokumentai ir pareiškėjo pateikti pokalbio įrašai), bankas naujo laikotarpio fiksuotųjų palūkanų normą pareiškėjui nustatė, atsižvelgdamas į jo, kaip kliento, riziką bei Sutarties sąlygų vykdymą, kartu atkreipdamas pareiškėjo dėmesį į kitas Sutarties vykdymo alternatyvas.

Pareiškėjas kreipimesi, be kita ko, teigia, kad, bankui neatsižvelgus į pareiškėjo siūlymus ir pablogėjus ekonomikos padėčiai Lietuvoje, jis bus priverstas prisiimti per didelę kredito grąžinimo riziką, o tai ateityje gali lemti, kad iš Sutarties kylančių įsipareigojimų vykdymas pareiškėjui taps per didelė našta. Vis dėlto pažymėtina, kad net ir įprastomis sąlygomis (ne ekonominės krizės laikotarpiu) fizinis asmuo, sudarydamas kreditavimo sutartį, rizikuoja netekti darbo, susirgti arba iš viso netekti darbingumo. Taigi, prieš sudarydamas kredito sutartį, asmuo privalo įvertinti savo galimybes vykdyti tokią sutartį ir numatyti su sutarties vykdymu susijusią riziką. Atsižvelgiant į pirmiau minėtas Civilinio kodekso nuostatas bei Sutarties sąlygas, svarbu konstatuoti tai, kad Sutarties sąlygos, išskyrus pačioje Sutartyje numatytas išimtis, nesant kitokių reikalavimų įtvirtinančio imperatyvaus reglamentavimo, gali būti pakeistos tik abiem šalims dėl to susitarus raštu – taigi, ne tik pareiškėjui pageidaujant, bet ir bankui sutikus, jog šalių sudaryta Sutartis būtų pakeista pareiškėjo pasiūlytomis (pageidaujamosiomis) sąlygomis, priešingu atveju Sutartis, vadovaujantis sutarties privalomumo ir vykdytinumo principais (Civilinio kodekso 6.189 straipsnis), turi būti šalių vykdoma joje numatytomis sąlygomis. Kaip jau buvo nurodyta pirmiau, šalims savo susitarimu (gera valia) nesusitarus dėl sudarytos sutarties pakeitimo, esant sutarties įvykdymo suvaržymo aplinkybėms ir kitiems įstatymų bei sutarties numatytiems pagrindams, tai gali padaryti tik teismas (Civilinio kodekso 6.204 straipsnio 3 dalis, 6.223 straipsnio 2 dalies 2 punktas).

Įvertinus ginčo nagrinėjimo metu konstatuotas aplinkybes, darytina išvada, kad kreipimesi keliamas pareiškėjo reikalavimas įpareigoti banką pakeisti Sutarties sąlygas, t. y. pakeisti fiksuotųjų palūkanų dydį pareiškėjo pageidaujama būdu, nesant banko sutikimo tokiam Sutarties pakeitimui, yra nepagrįstas, todėl atmestinas.

Rendamasis tuo, kas išdėstyta, ir vadovaudamasis Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymo 27 straipsnio 1 dalies 1 punktu, Lietuvos banko valdybos 2012 m. sausio 26 d. nutarimo Nr. 03-23 „Dėl Vartotojų ir finansų rinkos dalyvių ginčų neteisminio sprendimo procedūros Lietuvos banke taisyklių patvirtinimo“ 2 punktu ir šiuo nutarimu patvirtintų Vartotojų ir finansų rinkos dalyvių ginčų neteisminio sprendimo procedūros Lietuvos banke taisyklių 59.3 papunkčiu, n u s p r e n d ž i u:

Atmesti pareiškėjo E. R. reikalavimą.

Lietuvos banko sprendimas dėl ginčo esmės yra rekomendacinio pobūdžio ir teismui neskundžiamas. Vartotojui ir finansų rinkos dalyviui išlieka teisė dėl ginčo sprendimo kreiptis į teismą arba kitą ginčų nagrinėjimo instituciją įstatymų nustatyta tvarka. Kreipimasis į teismą po Lietuvos banko sprendimo dėl ginčo esmės priėmimo nelaikomas šio sprendimo apskundimu.

Direktorius

Mindaugas Šalčius